

Rozhovor: „Najdlhšie trvajúca okupácia trvá už 80 rokov. A dopúšťa sa jej jediná demokracia blízkeho východu.“

Izrael má od konca decembra novú najpravicovejšiu vládu v histórii. Jednou z jej najhlavnejších priorít je podporovanie a rozvíjanie osídľovania všetkých častí Izraela, čo je znepokojivou správou najmä pre Palestínskych obyvateľov.

Situácia je v Izraeli podľa analytikov najhoršia za posledných 20 rokov. Iba v priebehu januára bol každý deň zabitý jeden Palestínčan - neutíchajúci konflikt si tak vyžiadal 30 obetí, z toho 5 detí. Útoky a chaos pokračujú aj naďalej. K upokojeniu situácie neprispieva ani justičná reforma, proti ktorej sa už stihlo uskutočniť množstvo protestov, ktorých sa zúčastňujú desiatky až stovky nespokojných občanov.

O aktuálnej búrlivej situácii v Izraeli a o konflikte s Palestínou sme sa porozprávali s analytikom a odborníkom na blízky a stredný východ Ing. Břetislavom Turečekom.

Medzi Izraelom a Palestínčanmi to opäť vrije. Čo sa tam aktuálne deje?

Už od minulého roku môžeme pozorovať kumuláciu jednotlivých drobných incidentov. Na jednej strane konfliktu stoja Palestínčania s ich pokusmi o teroristické útoky a na tej druhej zase Izrael, respektíve razie jeho bezpečnostných zložiek na okupovaných územiach.

O množstve týchto drobných konfliktov nevieme, keďže sa do médií nikdy nedostanú. Situácia sa na konci januára však opäť vyhrotila. Izraelská razia si na Západnom brehu Jordánu vyžiadala deväť mŕtvych a následný útok Palestínčanov proti izraelským osadníkom ďalších sedem. Samozrejme, to už sme si niečo všimli.

No toto je iba špička ľadovca dlhodobého a postupne zhoršujúcej sa bezpečnostnej situácie na okupovaných územiach. No nie vždy vidíme to, čo sa deje za povrchom. Nevnímame incidenty, kedy izraelskí osadníci vyklčujú stovky olivovníkov Palestínskemu farmárovi, čo ho pripraví o obživu. Alebo prípady, kedy izraelské jednotky pripravia o život nevinného 17 ročného mladíka či 16 ročné dievča stojace na streche domu.

Alebo zastrelia Palestínsku novinárku, ako tomu bolo v prípade Šírín Abú Ákilovej. Samozrejme, tieto incidenty neskôr nahrávajú extrémistom a celý konflikt sa potom točí v začarovanom kruhu.

Izrael tvrdí, že radikálne skupiny na čele s hnutím Hamas využívajú vnútorné konflikty v rámci krajiny a v dobe, keď Izrael rieši vnútornú politiku zvyšujú svoje útoky. Ako obстоjí toto tvrdenie?

Ja som za poslednú dobu nezaznamenal žiadny útok zo strany hnutia Hamas. Samozrejme, vyskytli sa nejaké pokusy o útoky, ale určite nie v takej miere a sile, akú je Hamas schopný rozpútať.

Mohli sme si všimnúť že táto polovojenská organizácia je v poslednej dobe veľmi zdržanlivá a má na to určite svoje dôvody. Ozývajú sa však iné frakcie, ako napríklad Islamský džihád. Pokiaľ Palestínčania využívajú rozpor a vnútornú nerovnováhu, ktorá panuje vo vnútri Izraela, potom je to úplne logické.

To isté totiž robí aj Izrael. Zneužíva napríklad oslabenie hnutia Fatah na Západnom brehu Jordánu, zatiaľ čo v Gaze vládne Hamas. Bolo by zvláštne, keby sa Palestínčania svojim spôsobom tomuto chaosu, ktorý v Izraeli nastal nepotešili.

Medzi prvé kroky Netanjahuovej vlády patrili tresty a sankcie voči Palestíne. Vo svojich sľuboch sa zmenil aj o anexii Západného brehu, kde žije viac ako 2,5 milióna Palestínčanov. Aký bude mať pôsobenie novej vlády dopad na ich životy?

Súčasťou Netanjahuovej vlády sa stali aj rôzne extrémistické a sionistické skupiny. Radikálne návrhy ako napríklad anexia rozsiahlych území na Západnom brehu Jordánu sú výsledkom práve ich pôsobenia v koalícii.

Ja osobne si myslím, že sám Netanjahu veľmi dobre vie, že je to medzinárodne nepriechodné a Izraelu by to prinieslo veľké problémy. Uvedomuje si, že by si tak ešte viac pokazil vzťahy s Bielym domom, ktoré bezpodmienečne potrebuje.

Jedným z dôkazov toho je napríklad aj situácia z polovice februára ktorá sa mala týkať pripravovanej demolácie osady na západnom brehu Jordánu. Sám Netanjahu túto realizáciu zastavil, za čo ho extrémistickí koaliční partneri samozrejme kritizovali.

Britský denník The Guardian píše o špekuláciách, že Svätá Zem je na pokraji tretej Intifády – palestínskeho povstania, ktoré si naposledy vyžiadalo viac ako 5000 mŕtvych. Naozaj sa schýľuje k takémuto scenáru?

Ak sa prvým krokom nového izraelského ministra pre národnú bezpečnosť stane provokatívna prechádzka po chrámevej hore netreba sa čudovať, že riziko ďalších rozsiahlych násilností rastie.

Po vyeskalovaní provokácií môže nasledovať napríklad ďalšia izraelská razia alebo palestínsky teroristický útok, ktorý by spomínanú Intifádu pokojne spustiť mohol. No k jej samotnému oficiálnemu vyhláseniu nemusí nikdy dôjsť. Masaker môže prebiehať aj bez toho, aby bol určitým spôsobom onálepkovaný či špecificky pomenovaný.

Existuje podpora myšlienky pre dvojštátne riešenie. Predchádzajúci premiér Lapid po nej volal. Aký má naň názor súčasná vláda a je takéto riešenie reálne?

Aj Lapid to mal veľmi zložitú. Keď sa ešte počas jeho vládnutia na zasadaní OSN zmienil o dvojštátnom riešení, tak to v Izraeli vyvolalo veľkú vlnu nespokojnosti. Predchádzajúca vláda totiž dvojštátne zriadenie neschvaľovala, respektíve sa k nemu vôbec nevyjadrovala.

Čo sa týka samotného dvojštátneho riešenia, dá sa racionálne vysvetliť, že ide o koncept, ktorý by dal Palestínčanom samostatný štát a zároveň by veľmi pomohol Izraelu. Po tomto riešení dokonca volajú aj umiernení a triezvo uvažujúci Izraelčania. Vzniknutím dvoch dominantných štátov – arabského a židovského – by sa vyriešili mnohé problémy.

Zamedzilo by to akékoľvek prehlbovanie apartheidu, či etnokracie voči Palestínčanom, ktorá by sa po anektovaní západného brehu Jordánu, ako to plánujú niektorí vládni predstavitelia, ešte viac zhoršila. Osobne si však myslím, že táto možnosť je iba utópiou. Palestínčania síce volajú po samostatnom štáte, no keby sa hneď niečo také malo uskutočniť, samotný prezident Mahmúd Abbás by bol prvý ktorý by bol proti tomu.

Vtedy by už totiž musel prevziať všetku zodpovednosť za to, čo sa v Palestíne deje, a to on nechce. Takáto situácia mu paradoxne vyhovuje najviac. Izrael dnes zabezpečuje jeho vláde bezpečnosť, bez ktorej by jeho vedenie už dávno zvrhlo hnutie Hamas. Akonáhle sa v Palestíne niečo udeje, vedenie môže vyhlásiť, že za to môžu izraelskí okupanti. V prípade samostatného štátu by zaň niesli už vlastnú zodpovednosť.

Akú úlohu zohráva v Izraelsko-palestínskom konflikte USA, EÚ či OSN? Ich vyjadrenia sme mohli zaznamenať aj počas série januárových útokov. Majú dosah na riešenie konfliktu alebo sú ich varovania pre súčasnú izraelskú vládu bezpredmetné?

Čo sa týka Európy, tá predstavuje bezzubú politickú entitu ktorá nemá zásadný vplyv na Izraelské vyčíňanie. A keďže EÚ je zástancom palestínskej strany, dôvernosť medzi ňou a Izraelom počas pôsobenia aktuálnej vlády rapídne poklesne. OSN je na tom podobne.

Tá zase často vydáva rôzne rezolúcie a dokumenty, ktoré kritizujú počínanie Izraela. Práve preto sa stáva čoraz zaužívanejším tvrdenie, že je proti izraelská či dokonca antisemitská. Každé jej opodstatnené a zásadné vyhlásenie je vopred označené za nezmysel, aj keď to tak v konečnom dôsledku vôbec nemusí byť.

Ak má niekto na Izraelskú politiku naozaj vplyv, tak sú to Američania. Tí Izraelu ročne darujú zbrane za viac ako 4 miliardy dolárov a sú ich neskrývanými partnermi aj na medzinárodnej scéne. Sú to práve Spojené štáty, ktoré často vetujú rezolúcie rady bezpečnosti OSN, ktoré sú k Izraelu kritické. Ak mu na niečom záleží, tak je to práve názor Spojených štátov.

Ich situácia je neľahká. Na jednej strane sú ich dôvernými partnermi, ale pred tým čo páchajú si zatvárať oči nemôžu. A nepredvídateľné izraelské machinácie k upevňovaniu ich vzťahov dvakrát neprispievajú.

Izrael má od novembra najpravicovejšiu vládu v histórii. Kritici tvrdia, že sa vyznačuje homofóbiou, nenávisťou voči Arabom a vlašnými vzťahmi k západným krajinám. Dá sa z toho čítať, že demokracia Izraela je v ohrození?

V niektorých aspektoch áno, ale faktom je, že liberálny tábor je v Izraeli v oslabení už dlhšiu dobu. Rovnako tak aj ľavica, ktorá bola z krajiny takmer vymazaná.

No nie je to iba o Izraeli. Doba dnes nahráva razantným politikom a populistom po celom svete. Či už je to napríklad Orbán v Maďarsku alebo Trump v Spojených štátoch.

V Svätej Zemi sa začína rozmáhať politický prúd, ktorý presadzuje myšlienku „Židovského štátu.“ Jeho zástancom je aj aktuálny minister financií, ktorý sa vyjadril, že Izrael nemôže a nemal by byť súčasne židovský a aj demokratický. Ako máme týmto výrokom rozumieť?

Je pravda, že jednotliví predstavitelia aktuálnej vlády v Izraeli, akým je napríklad aj Bezalel Smotrich, presadzujú a posilňujú teokratické náboženské prvky v štáte, ale zrovna Izraelským fanatizmom by som to nenazval.

Príkladom toho sú napríklad pláže vyhradené pre ortodoxných židov. Chcú presadiť, aby náboženské zásady platili pre celú spoločnosť vrátane sekulárnych židov – skupinu, ktorá sa neriadi ortodoxnými zásadami. No najväčšie slovo má aj tak premiér Netanjahu. Ten si stojí za svojim a je proti zavádzaniu takýchto opatrení a presadzuje status quo.

Otázkou pre to teraz nebude, či sa Izrael stane židovskou teokraciou, lebo to je veľmi málo pravdepodobné. Skôr bude zaujímavé sledovať, ako tomu chce Netanjahu zabrániť bez toho, aby sa mu rozpadla vláda. Ako si chce udržať svojich koalíčných partnerov, keď im zakáže presadzovať jednotlivé časti z ich volebného programu.

Za posledné dva mesiace sa v Izraeli uskutočnilo deväť protestov proti súdnej reforme, ktorej sa zúčastnili desiatky tisíce ľudí. Cieľom tejto reformy je politizácia justície a obmedzenie jej právomoci. Je právny systém Izraelu v ohrození?

Do značnej miery áno. Izraelská vláda sa aktuálne snaží obmedziť právomoci najvyššieho súdu, respektíve preniesť ich do rúk poslancov. K takémuto prelínaniu justičnej zákonodarnej a výkonnej moci by v klasickej, ideálnej demokracii nemalo dochádzať.

Jej reformu vláda podmieňuje tým, že aj napriek novovzniknutej pravicovej vlády sú súdy, predovšetkým najvyšší súd, v rukách ľavičiarov, čo nereflektuje novú politickú moc. Proti tomuto tvrdeniu vznikajú mnohé argumenty.

Najsilnejším a najlogickejším je ten, ktorý tvrdí, že justičný systém by sa nemal meniť s každými voľbami.

Členovia vlády neútočia iba na súdnictvo. Presadzujú myšlienku, že verejnoprávne médiá by mali slúžiť štátu a objavujú sa aj nápady na separáciu žien a mužov na verejnosti. Niektorí ministri sú otvorene homofóbni, rasistickí a nacionalistickí. Vydáva sa Izrael po stopách Maďarska či Turecka?

V niečom áno, v niečom nie, no osobne takéto nálepkovanie nemám rád. Ak by v krajine mali veľký vplyv náboženskej strany, je logické predpokladať, že by bránili rozmachu LGBTI lobby. Naopak, v prípade víťazstva ľavičiarov by bola takáto lobby pravdepodobne presadzovaná. Je to úplne jednoduché a legitímne.

Akú vládu si v Izraeli zvolili, taká sa im teraz zodpovedá. Rovnako je tomu tak aj v Maďarsku, či Turecku. Ak ma však niečo naozaj zaujíma, tak je to sledovať postoje Českej republiky k tejto problematike. Ako jedna z najviac proizraelských krajín v Európskej únii podporujúca všetko, čo Izrael povie sa aktuálne ocitá v mierne trápnej situácii.

Rovnakí ľudia, ktorí kritizovali súdnu reformu v Poľsku či Orbánove machinácie v Maďarsku, teraz pri pohľade na vlny protestov proti justičným zmenám v Izraeli mlčia. Doteraz boli ich zástancami, nemôžu si zrazu dovoliť otočiť kabáty alebo potvrdiť fakt, že majú na takéto situácie dvojitý meter.

Palestínska samospráva aj napriek uznaniu židovských osád na okupovanom území z konca februára stiahla návrh rezolúcie proti nezákonnej izraelskej osídľovacej činnosti. Vraj tak učinila na základe dohody s americkými predstaviteľmi ktorá obsahuje balík finančnej pomoci. Čo to vypovedá o Palestíne?

Najväčšiu úlohu v tejto situácii zohrali Spojené štáty. Tie totiž vedeli, že budú túto rezolúciu vetovať, no nechceli sa ocitnúť v trápnej situácii, keďže aktivity na okupovaných územiach Izraela zároveň aj kritizujú. A tak zatlačili na Palestínčanov, aby rezolúciu nepretláčali a zároveň aj na Izraelčanov, aby nepodnikali v rámci osídľovania ďalšie zásadné kroky.

To však nepotrvá dlho, maximálne zopár mesiacov, keďže Netanjahu bude k osídľovacím činnostiam zo strany svojich pravicových partnerov, skôr či neskôr, dotlačený. Palestínčania veľmi dobre vedia, že sú to práve Spojené štáty, ktoré v tomto konflikte dlhodobo podporujú Izrael.

Občas tento fakt kritizujú, no v konečnom dôsledku vedia, že to bude paradoxne práve Amerika, ktorá pomôže v ťažkostiach zase im. Jednoducho ich potrebujú, to je dôvod ich konania.

Izraelsko-palestínsky konflikt trvá už takmer 80 rokov. Vedeli by ste ako odborník pri pohľade na aktuálnu politickú atmosféru v krajine povedať, ako sa môže v najbližších rokoch vyvíjať?

Predpovede sú vždy veľmi ťažké, pretože vždy sa môže udiť zásadný a neočakávateľný zlom, ktorý všetko zmení. Vezmime si napríklad Turecko. Ešte prednedávnom sa špekulovalo, ako v máji dopadnú prezidentské a parlamentné voľby.

Všetky vášnivo rozoberané analýzy a špekulácie ohľadom inflácie a prepadu popularity Erdogana úplne nečakane narušilo zemetrasenie, ktoré nemohol nikto predpovedať. Izraelsko-palestínsky konflikt je rovnako ako všetky konflikty nepredvídateľný. Pokojne sa môže stať, že bude pokračovať ďalšie dekády, kedy budeme môcť pozorovať občasné výbuchy násilia, razie, teroristické útoky, či demolácie palestínskych domovov.

Nejde o nič nové, takéto veci v Izraeli prebiehajú už od roku 1967. Ide tak o najdlhšie trvajúcu okupáciu na svete. A dopúšťa sa jej štát, ktorý sa označuje za jediný demokratický na blízkom východe.

